

Entrevista a Miquel Izard Llorens

El passat 20 de maig Miquel Izard donà classe magistral de comiat, davant la seva imminent jubilació. Delectà el públic amb anècdotes i simpatia, i descriví com des de ben petit les banderes li donaren mastegots. Per a saber d'història, recomanà escoltar als creadors per sobre dels cronistes.

Tres dies abans, Miquel Izard ens rebé al seu despatx de la U.B.. Només entrar, ens regalà exemplars de la seva darrera publicació. Constantment ens remarcà que tot és discutible, i que només cal proposar-se una cosa per a demostrar-la. A Vancouver conegué una professora que seriosament demostrava la filiació del maia-quitxé respecte al català. Ens convidà a que li tractéssim de tu, i ens explicà com a Caracas tothom et tuteja excepte la teva parella, que et tracta de vostè, mentre als Andes a tothom se li tracta de vostè, fins i tot als animals domèstics. La sorpresa de la seva sogra, de visita a Veneçuela, fou majúscula quan el sentí dient-li al gos, que jeia al sofà: «*Dover, haga el favor de bajar de ahí!*».

Fàcil va ser convertir l'entrevista en una distesa i profunda xerrada. Perduri ella en la memòria.

Per Javier Martínez Villarroja i Jordi Ortega Tous

LA HISTÒRIA COM A DISCIPLINA

Quins són els corrents historiogràfics als que et sents més vinculat?

He après molt de molts, però ara no em sento vinculat a cap concret. Limitar-se a un de sol seria molt empobridor. El marxisme va ajudar molt a plantejar-se temes que fins llavors no s'havien tractat (la història social, l'econòmica, etc.), però per raons polítiques es va encarcerar molt i va acabar esdevenint un dogmatisme. Stalin i altres van caricaturitzar-lo, convertint-lo en un altre positivisme. Però persones com P. Vilar no haurien fet el que van fer sense ell.

Quins historiadors t'han marcat més?

Jaume Vicenç a la Facultat va ser el primer que em va enlluernar; Pierre Vilar, amb qui vaig treballar un any a París; Jordi Nadal, que d'alguna manera va substituir Vicenç Vives; Josep Fontana, encara que gairebé de la mateixa quinta que jo; i Sergio Bagur, un argentí que vivia a Mèxic i que em va impressionar molt quan el vaig conèixer a Veneçuela. Va ser un «fletxaço».

Què és el temps?

La pregunta porta feina. El temps és una representació del període transcorregut des d'un instant que veiem com inicial.

*«Amb l'exemple
podem deixar
petjades»*

I l'eternitat?

No barrino amb l'eternitat, ni peno per ella.

T' intentàvem preguntar per Déu de forma encoberta...

No tinc cap problema en dir que sóc agnòstic. És possible que després de la mort hi hagi qualsevol cosa estranya... Penso que, en qualsevol cas, amb l'exemple podem deixar petjades. Si has estat polític o professor, o has tractat d'alguna manera determinada als qui han vingut després, segur que alguna cosa heretaran. Poso per cas l'avi Josep, qui em va ensenyar, sense dir-m'ho mai, molts valors fonamentals. Barrino

que si faig el mateix amb els altres, que si algun alumne o lector canvia per les meves paraules, ja estem transcendint el nostre moment.

Si estem a la postmodernitat i qualsevol discurs és artifici, què és avui «essencial»?

El de sempre, igualtat, llibertat i solidaritat, que són l'ètica natural dels humans. Encara avui hem de lluitar no per a que vinguin aquests valors si no per a que tornin. Sostinc que el 99% de la humanitat ha viscut amb aquesta pràctica al llarg de la història. Amb el neolític aquests costums s'haurien començat a pervertir.

«O tornem endarrere o desapareixem com a gent»

I és possible tornar a una «societat no neolítica»?

O tornem endarrere o desapareixerem com a gent.

Diria que la societat actual, diga-li capitalista o com vulguis, no té futur. Pel desastre natural que estem emmagatzemant, pel nivell al que estem cremant recursos, d'aquí a 50 anys no hi haurà ni aigua ni oxigen. Al marge del que tingui d'èticament sancionable el capitalisme, és anorreador amb la natura.

Llavors, creus en el progrés?

M'interessen les etapes de canvi. Encara que sembli una contradicció, per avançar haurem d'anar enrere, com la pel·lícula «2054». Ja sé que és molt difícil, que és una utopia, però en aquest moment tot és una quimera. O es materialitza l'utopia o ens anem a fer punyetes.

Coneixent el passat es pot conèixer el futur?

Hi haurà futur si indaguem experiències i suggerències del passat. Només hi haurà esdevenidor si som capaços de tornar enrere.

Defenses doncs una visió rousseauiana de l'humanitat, la gent és per naturalesa bona?

Amb la meua experiència americana m'hi poso de peus. Directament o a través d'informadors, he conegut prous casos de societats

harmòniques a on no hi havia ni violència, ni repressió, ni estat. Aquelles societats a on es vivia *«sin dios, sin ley ni rey»* que deien els conqueridors em permeten estar d'acord amb Rousseau.

SOBRE AMÈRICA ABANS DE COLOM

Què opines de l'aïllacionisme imperant avui en dia?

Per una part és molt empobridor. I a més, cada vegada estem menyspreant més coses.

*«Segur que algú
va arribar abans
que nosaltres»*

¿Llavors, es pot dir que van arribar egipcis, fenicis, romans, vikings, musulmans o africans de Mali a Amèrica abans de Colom?

Segur que algú va arribar abans que nosaltres. Al Brasil s'han trobat àmfores romanes, l'arribada xinesa està ben documentada, i també els portuguesos travessaren l'Atlàntic abans que els espanyols.

Has observat en directe ritus de santeria?

No. He estat a prop. I també he tingut l'oportunitat d'anar a ritus de santeria per a turistes, però aquests no m'interessaven.

En el món de la globalització homogeneïtzadora, resistiran les percepcions de la realitat diferents a la occidental?

Si la globalització segueix no la resistirà ni la gent. Insisteixo, pel camí que anem no hi ha sortida.

Què són les línies de Nazca?

Hem semblen intrigants i sorprenents, i evidencien que sabem molt poc del passat. La nostra noció del passat és ridícula. Segurament si els primers castellans que hi van arribar ho haguessin preguntat els hi haurien respòs, però no se'ls hi devia ocórrer.

SOBRE LA HISTÒRIA D'AVUI EN DIA

Suposa l'eix Venezuela-Cuba-Brasil una alternativa a l'imperialisme USA a sud Amèrica?

Existeix aquest eix? Cuba-La Habana sí, però dubto que això arribi a Brasília. Personalment em malicio que ni Chávez ni Castro ni Lula són una alternativa al capitalisme. Semblen «capitalistes d'estat». En tot cas, ni a Cuba ni a Veneçuela hi ha llibertat, que és quelcom fonamental.

Has estat a Veneçuela amb Chávez?

Sí, hi he estat dos o tres vegades. I em consta que ell és admirador meu, lector de la meua obra, per llanero. Tot i que no el conec personalment, sí a molta gent del seu entorn. Un amic era ministre o «canciller».

No està aportant coses positives?

He visitat Veneçuela i tinc notícies habituals d'allí. La corrupció, a diferència d'Alemanya o França, a on es fa dissimuladament, és ostentosa i esgarrifosa. Passegen els seus cotxes espectaculars, i és totalment acceptada per Chávez, que l'usa per a controlar els corruptes que l'envolten. Sí succeeix que un determinat grup de persones que abans mai s'havia aprofitat dels beneficis del petroli, ara ho està fent. Desaprofiten l'ocasió d'utilitzar aquests recursos d'una altra manera.

I la situació dels indígenes?

Fa poc Gemma Orovitg em parlava de la mala situació que pateixen els *pumé*. Com qualsevol poder totalitari, el govern de Chávez vol tenir-ho tot controlat, i els *pumé* són incontrolables. El chavisme no pot entendre societats com aquesta, ni les poden deixar viure. Tenen unes concepcions del món diferents, i Chávez no es vol desfer del poder ni pot renunciar a la seva condició de militar.

«Chávez vol tenir-ho tot controlat, i els pumé són incontrolables»

I en el cas de Lula?

Em temo que és similar. No sembla que vulgui respondre clarament a demandes dels *sem terra*. Penso que hi ha un intent d'organitzar la societat una mica menys injustament, però no veig que al Brasil s'estiguin fent els canvis radicals que caldria. Els de Lula volen llimar una mica les injustícies, però jo no he vist alguns dels grans projectes que prometia, com el de fam zero o educació per a tothom. Al Brasil hi ha massa assassins i lladres que haurien d'estar a la garjola.

Critiques el concepte d'hispanitat. En què i en què no coincideixen Espanya i Llatinoamèrica?

A Espanya i Amèrica els que festegen aquesta festa són els que controlen el poder. Potser excepte Castro i últimament Chávez, tots parlen d'hispanitat. És esfereïdor que el PRI, «partit revolucionari» de Mèxic celebri una festa com aquesta. En el cas espanyol, potser per la història que s'estudia al Batxillerat, ningú s'ho planteja. També a la Facultat és habitual explicar la gesta com inqüestionable.

«Una de les coses que més m'ha sorprès del castrisme és que no hagi intentat acabar amb el racisme»

I el sentiment d'Espanya com a mare pàtria que alguns americans tenen?

Sols la població blanca pot tenir aquest sentiment. A Amèrica el sistema és molt racista. Una de les coses que més m'ha sorprès del castrisme és que no hagi intentat acabar amb ell. Si no hi hagués hagut el colonialisme espanyol a Amèrica, els negres no hi haurien arribat. És insultant doncs, per a un negre o un mulat, per exemple, preguntar-li per la hispanitat. És com si a mi em preguntessis per Franco; et diria que era un assassí...

Ara, amb una colla de gent de Menorca i d'aquí estem intentant elaborar un manifest en contra de la hispanitat i veure si es va aprovant fins arribar al govern. Resumint, diem que ens sembla injust celebrar com gesta el que no va ser res més que una atroç canallada. A les Balears el moviment d'ajuda a Llatinoamèrica és incomparablement superior al de la resta d'Espanya.

Com reaccionarà el catolicisme Llatinoamericà amb l'elecció del nou papa Benet XVI i les seves tesis contràries a la teologia de l'alliberament?

Cada vegada més desenganyat.

A on està el poder?

A on estan les multinacionals, per tant, arreu. Avui en dia, el poder està també totalment globalitzat.

«El punt feble del poder és la seva manca d'esdevenidor»

I quin és el seu punt feble?

La seva manca d'esdevenidor, la seva ambició que porta al desastre ecològic. Amb el que passa ara, amb Xina i Índia copiant el nostre model, abans de que ells arribin al nostre «desenvolupament» s'haurà acabat l'oxigen i l'aigua. La natura és harmònica, complexa i molt vulnerable. Malversem l'aigua i l'oxigen a la vegada que devastem les selves, que són la possibilitat de regeneració de l'aire... Estem sobrepassant els límits de Kioto en molt.

Són les lluites populars llatinoamericanes (*zapatistes, sem terra, piqueteros argentins ...*) un model per a les lluites antiglobalització?

Sembla que són una peça molt important y que formen part de l'esperança. Si hi ha un altre món possible, que hi és segur, el que hauríem de fer es aprendre dels *sem terra* i aquests moviments alternatius, d'alguns dels quals estem molt ben informats, però d'altres, com alguns dels que han aparegut a Colòmbia per fer front a la violència, no. De la resistència dels indígenes a l'Equador o Bolívia tampoc en sabem gairebé res, i tampoc podem dir que les notícies que ens arriben pels mitjans de comunicació tinguin relació amb el que està passant realment. En relació amb les insurgències que conec més, la dels *sem terra* o la dels *zapatistes*, es mereixen tots els meus respectes i més. D'algunes de les que no en sabem gairebé res i que s'estan donant a l'Argentina, Xile i Brasil, espero que gràcies a nous

sistemes com internet i organitzacions d'aquí puguem suplir el buit informatiu al que ens sotmet el sistema.

Comparteixes amb Chomsky que la creuada de la ultradreta americana té entre els seus objectius principals Llatinoamèrica?

El malèfic pretén controlar tot l'univers i no volen que se sàpiga res. No sé si en enfrontar-se amb el món islàmic tindran una patinada, com sembla per les notícies que ens arriben d'Iraq. Se sap que altres imperialismes anteriors van desaparèixer per la seva ambició, com el romà o el castellà. Però mai va desaparèixer el sistema, només l'imperi.

«La paraula revolució està molt desprestigiada, potser insurgència popular o revolta serien termes més apropiats»

Consideres algun país més susceptible d'invasió yanki que la resta?

No és que hi hagi un risc d'intervenció a Bolívia o a Colòmbia, és que ja hi son. El risc és que l'astella que els hi han clavat s'estengui més. Els Estats Units envien armes i assessors a molts països llatinoamericans. El Chàvez s'ha desfet dels assessors nord-americans, però la presència a nivell orgànic en altres països segueix sent igual, molt nombrosa.

És cert que espies treballen camuflant-se en algunes ONGs?

A Amèrica Llatina hi ha moltes ONGs amb espies, ho puc afirmar. Les noves variants del missionisme cristià no catòlic són un exemple, i fins i tot hi ha hagut denúncies i llibres que ho testimonien. Això que s'anomena «Instituto lingüístico de verano» i altres, com «Nuevas Tribus», al servei del sistema, foren denunciats en *Misioneros. Dios contra los indios*, de Norman Lewis, i ho deixa claríssim. I estan treballant a altres llocs del món, a més d'Amèrica Llatina. Potser hi ha gent en aquestes ONGs sense adonar-se'n que estan jugant aquest paper i els estan manipulant. Si depens d'un partit polític o d'una església, d'alguna institució que et financia, com saps que no t'estan potinejant?

Com es podria esmenar la inestabilitat política d'Amèrica del sud?

El sistema pervers està per tot arreu. Només es pot acabar amb una revolució. Aquesta encara no se sent, però podria començar repetint les paraules que encapçalen el llibre de Womack sobre Morelos i Zapata que a mi m'agrada molt: *«aquest es un llibre sobre uns camperols que no volien canviar i que per això mateix feren una revolució»*. Revolució pot referir-se a recuperar un sistema del passat.

Revolta o revolució?

La revolució francesa, la revolució anglesa, la revolució russa, la revolució mexicana... implicaren situacions molt més insuportables que els règims d'abans. El que s'hauria de fer es trencar amb el sistema a base d'una alternativa. La paraula revolució està molt desprestigiada, potser *insurgència popular* o *revolta* serien termes més apropiats. La insurgència vindrà des de baix. Si hi ha intel·lectuals dirigint la cosa, cagada. Amb qualsevol mena de sacerdot se n'anirà a la merda.

L'OFICI I L'ACADÈMIA

Què és i com creus que hauria de ser la universitat?

Veig la universitat espanyol com una prolongació del Batxillerat amb un ventall de propostes més ample. S'hauria de fomentar més el debat, una mica recordant les primeres universitats, a on es reunia gent en grups petits i deliberaven de coses concretes. Hauria d'haver un plànol d'igualtat, a on tot fos discutible.

Quina ha de ser la tasca de l'historiador a la societat?

De moment criticar i denunciar nafres i canallades. I en el futur, depèn. Si algun dia hi ha una societat harmònica, l'historiador no caldrà; com aquesta mancaria de poder, quedaria sense paper el qui habitualment el legitima. Per a què servien llavors les genealogies? Els historiadors serien gent que explicaria acudits o anècdotes. La història d'aquella societat harmònica tindria més relació amb la creació que amb la ciència.

Quina és la teva metodologia de treball? Sempre hi ha fonts?

Jo em penso que si vols dedicar-te a la recerca has d'escollir un tema que valgui la pena i t'engresqui, i cercar tota mena de fonts. Potser fins i tot et serveixen els arxius, que poden arribar a ser accessòries. La bibliografia el més fàcil és que et desorienti. Els registres s'han de mirar amb un mirall. Com els repertoris franquistes, amb massa freqüència el que conserven estava destinat a legitimar la dictadura.

Quines diferències hi ha entre fer història dels moviments socials a Catalunya i fer història d'Amèrica?

En principi cap. De la mateixa manera que el sistema és únic, la humanitat també és única. Les formes de repressió son iguals a tot arreu, i la lluita contra aquestes també.

«Les normes varien, cal no confondre-les amb allò natural»

Què ha significat per a la teva formació els múltiples viatges que has fet?

Un impactant enriquiment humà i cultural. Fins i tot no cal anar a Amèrica, quan coneixes gent diferent a tu sempre aprens coses i et pots sorprendre. He assimilat que menjar o fer l'amor poden ser molt diferents a com les fem nosaltres. També he descobert conceptes estranys a la meua cultura.

Creus què la paraula «anarquia» ha estat prostituïda ?

Sense cap dubte. Etimològicament significa «absència de govern». No té res a veure amb caos i desordre. Com que la proposta anarquista era molt perillosa pel sistema, aquest la va pervertir, amb èxit. És com l'ús de la paraula normal. Avui en dia és símil d'habitual o natural, i normal vol dir que segueix unes normes. Les normes d'un comportament varien, es fan i es desfan. I cal no confondre-les amb allò natural. El que és normal no té perquè ser natural. Per exemple, acceptar l'homosexualitat a Espanya en època franquista era natural, però no normal.

GUSTOS PERSONALS

L'indret més bell del món- La Gran Sabana, al sud-est de Veneçuela, amb un paisatge que sembla prehistòric.

Una música- «La cantata de Santa Maria de Iquique» dels Quilapayún, narra, a capella, l'extermini de dones i nens de vaguistes per part de militars a Xile i de la qual no en parlen els llibres d'història.

La seva millor història- Quan examinava, un xicot deia que Pierre Vilar era un il·lustrat que va recórrer Catalunya al segle XVIII preguntant a la gent si estaven en el mode de producció d'antic règim o en el capitalista.

UN CONSELL PER ALS APRENENTS D'HISTORIADOR- Cercar un tema que t'apassioni.

Amb quins personatges històrics t'hauria agradat conversar- Amb un natiu del Carib quan va veure els de Colom i va esbrinar el que volien en realitat; amb una xicota africana tancada en un bordell de La Habana; amb una responsable de la resistència maputxe.

Un llibre- *Cien años de soledad*, de García Márquez, o *El siglo de las luces*, de Carpentier.

Un monument- Tiahuanacu, impressionant ciutat andina, de la que només s'ha excavat un 1%.

Una obra d'art- Els murals de Diego Rivera a la Universitat de Chapingo, Mèxic.

QUI ÉS EL MIQUEL IZARD?

Nasqué a Barcelona l'1 d'octubre de 1934.

Estudià la llicenciatura i el doctorat en Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona, especialitzant-se en història, després d'haver renunciat a l'ofici familiar, el de farmacèutic. Cursà estudis de postgrau a París, a l'École Pratique des Hautes Etudes de la Sorbonne.

A part d'en docència, ha treballat en editorials varies. La seva participació en La Caputxinada marcà la seva carrera professional i determinà el seu exili a Veneçuela. Des de llavors, combina la història contemporània (per la que primer s'havia decantat) amb la d'Amèrica.

Ha exercit la docència a la Universitat de Barcelona, U. de los Andes (Mérida, Veneçuela), U. Autònoma de Barcelona, New York University, U. Central de Venezuela (Caracas), U. Pedagógica Experimental Libertador (Caracas), U. de la República (Montevideo), U. Nacional de Colòmbia (Medellín) i Pontificia Universidade Católica de São Paulo.

Entre els seus mestres destaquen Vicens Vives i Pierre Vilar.

De la seva àmplia **bibliografia** destaquem:

Industrialización y obrerismo. Las Tres Clases de Vapor, 1869-1913 (1973)

Orejano, cimarrones y arrochelados. Los llaneros del Apure (1988)

Maíz, banano y trigo (1996, escrit conjuntament amb Javier Laviña)

Sin leña y sin peces deberemos quemar la barca, Pueblo y burguesía en la Cataluña Contemporánea (1998)

El rechazo a la civilización. Sobre quienes no se tragaron que las Indias fueron esa maravilla (2000)